

„de gulden schaal in stukken gestooten," „de kruik aan de springader gebroken," of „het rad aan de borstput tot stilstand gebracht," soms zonder dat er een woord van beklag over de lippen kwam.

Er is aan dat plotselinge ook een schaduwzijde. Een niet al te kort sterven bracht niet zelden den lijder, nog eer hij stierf, nader aan zijn God. Bij meer dan één brak onder dit langdurig lijden het geloof door de nevelen van den twijfel heen. Ook leidde het er vaak toe, dat men zijn huis bestelde, zich verzoemde met iemand met wien men in twist of ongehoogen leefde. En al is een vroom, rijk steef bed dat ook zegen aan de omstanders brengt, op verre na geen regel, 't zij omdat 't geloof te zwak, of 't lijden te hevige en te bedwelmend is, toch zijn ze er nog die geheiligde zieken-kamers, waarin door wat achterleven een teuke, een geest des hoopenden levens is ingedronken. Wie tellt ze, de gelukkigen, wier ziel nog in heilige vrome trilling opleeft, als ze terugdenken aan het afsterven van hun vader of hun lieve moeder.

Dit nu gaat bij wie plotseling door zijn God wordt afgesloten, te loor. Maar toch ook dat plotseling afsterven kan een zegen achterlaten. Niet voor wie heengaat; voor hem of haar biedt 't slechts de besparing van het martelend lijden. Maar wel voor wie 't aanzag en er bijstond.

Zulk een plotseling wegsterven van een dien we innig liefhadden uit onzen familiekring, brengt aan wie 't aanziet en wie 't aangast, een zoo ernstige prediking van Godswege. Een *memento mori* van zoo in- en doordringende kracht. Is dit de dood, en kan die dood zoo plotseling, zoo te midden van mijn dagelijksch beroep over mij komen? En hoe zou 't mijn ziele te moede zijn, als God morgen, neen heden, zoo God *denen nacht* niet mij opriep, en ook op mij 't woord uit Jezus' gelijkenis van toepassing werd: *Gij, dwaas, in dezen zeven nacht zal men uw ziele van u afscheiden!*

Indruk maakt dit, maar toch is het ook weer opmerkelijk, hoe snel die indruk uitlijst. Men voelt 't dan wel op zulk een oogenblik: Zoo kon 't ook mij vergaan. En de eerste dagen houdt die ernst wekkende indruk wel stand. Maar lang houdt 't niet aan. En verrassend is, hoe onbezorgd ge vaak reeds kort daarna de overgebleven aangen en vrienden terugvindt.

Hierin werkt tweerlei. Een poedertierenheid onzes Gods, en een afleidende stroom van het leven.

Indien we gestadig onder den indruk van den naderenden dood moeten verkeeren, zou alle vreugd des levens onzinnig, onze hand slap hangen, en de volle toewijding aan onszelven taak ondoelbaar worden. En daarom is die wonder energie in den mensch gelegd, die hem den angst en de vrees des doods van zich doet zetten, en hem den moed schenkt die hem onmisbaar is voor den strijd van het leven.

Vooral zoo ge geloof, dat ook bij u, om Christus wil, uw sterven eens en afsterven van de zonde en een ingaan ten eeuwigen leven zal zijn, is die onthefing, die bevrijding van den angst en de vrees des doods iets heerlijks.

Maar naast die goedertierenheid onzes Gods werkt in dat vergeten van den dood ook, helaas, maar al te zeer de afleidende stroom van het leven.

Niet alsof uw bezigheid in uw dagtaak geen gerechtvaardigde afleiding van al te sombere gedachten mocht zijn. Hierin openbaart zich weer niet anders dan de goedertierenheid van uw God. Die uw leven alsof besteld heeft. Neen, de droeve strooming van het leven werkt heel anders daarin, dat men zich door verstrooiing en ontspanning opzettelijk over de gedachte van het sterven heenzet. Dat men mijdt er over te spreken. Dat men er niet van hooren wil. Er op toeleef. Denkt: komen die plagen, dan komen die zorgen. En inmiddels voortleef, alsof het leven hier ons zinnig deel zou zijn.

Dit was vroeger minder sterk. Er was meer dat aan den dood herinnerde. Men dacht toen meer op zijn einde. Men dacht reeds bij zijn leven zijn sterven door. Er was meer voorbe reiding van de ziel op het einde, dat plotseling kon komen. En het publieke leven, de publieke levensstrooming ging nog niet zoo sterk tegen dien ernst in, maar hielp veel meer levensernst met het oog op het sterven bevestigen.

Maar thans heeft dit uit. De lach heeft den ernst verlonnen. Onder bloemen moet de somberheid van het graf worden weggedoeld. Zelfs bij het condoleantiebezoek spreekt men vaak over alles, behalve over het sterven. De spelende toon, die almeer in het leven der wereld heerscht, overstemt thans alle gedachte aan den dood.

Men leeft, alsof er nooit een sterven komen zou. En komt het, dan stikt men in, en blaast den laatsten adem uit, en wordt afgelegd en uitgedragen. En dan is die uitvaart het laatste somber, droef bedrijf van het bezige, lachende leven.

Hiertegen verzet zich nu het plotselinge sterven. Het overvalt te midden van het onnadenkende leven. O, had men vooruit geweeten, dat zulk een plotselinge sterven ook ons overvallen zou, hoe heel anders zouden we ons hebben aangesteld, hoe heel anders zou ons einde zijn geweest, en ook, hoe heel anders zouden we ons huis hebben achtergelaten.

En die prediking heeft althans in Christelijke kringen wel waarlijk nog haar doordringend geluid behouden.

Gij, weet dan altijd bereid!

De toestand onzer ziel kan zoo uiteenloopen. Tijden kennen we van zalige gerustheid in onzen God, van een teeder leven in Zijn nabijheid. Dat we velen: zoo zou ik zalig in Jezus ontslapen kunnen. Maar ook kennen we die andere tijden, dat onze ziel is afgedoeld, dat ons innerlijk leven verstrooid is, dat we ons bekomen om duizend dingen, maar niet om het éne noodige. En dat we zelf voelen: zóó te sterven zou vreelijken zijn.

Gij dan, weet, althans bereid! is dan de manende stem, om die ongewoone tijden die verflauwing over ons zelf brachten, in te krampen, en meer heerschende in ons leven te doen worden die andere, die betere tijden, dat 't ons een verkwikking zou geweest zijn, zóó in het volle geloof, opgenomen te worden in heerlijkheid.

Doch dit is het eenige niet.

Zoo telkens komt 't voor, dat iemand onvoldoende uit het leven wordt weggenomen, en dat men zijn huis en zijn zaken in een toestand vindt achtergelaten, die verraden hoe weinig hij, die heenging, aan zijn dood heeft gedacht. Soms zelfs niet eens een ernstige wilbeschijsing.

Ook hiermee werd voorheen meer ernst gemaakt, en aan hoeden kwam dit niet te goede? Weldadigheid nog in zijn sterven aan de armen en ook aan vrome stichtingen te bewijzen, was regel. Als God geregd had met aardse middelen, moest nog in het sterven een offerande Gode worden opgedragen. Zelfs houdt 't: Bereid uw huis, want gij zult

sterven! nog meer in. Vooral de zorg voor zijn weduwe en wezen in meer dan aardse zin.

Doel van alle ernstig geloof moet zijn, zijn huis zóó achter te laten, dat als men zelf er den toon van Gods vrucht niet meer in zal kunnen voortzetten, diezelfde toon, na onzen dood, spontaan en vanzelf uit wie achterbleven opkomt.

Uw huis bereiden, omdat ge plotseling sterven kunt, houdt ook in, de geestelijke opvoeding van wie u lief zijn te voltooien. In te halen wat ge tekort schoot. In Christus heel uw huis geestelijk te fundeeren. Te maken dat ze de kruik, die gij dusver voor hen waart, straks missen kunnen, en zelf uit eigen geloofkracht kunnen voortwandelen in het aanschijn huns Gods.

En dan dit oog.

Wie sterft niet met, dat men hem na zijn dood niet al te spoedig vergeet, dat de rouw oprecht, en het gemis smartelijk zij.

En hier nu is het mysterie der liefde.

Bereid uw huis, beduidt ook, dat ge, door koesterende liefde voor de uwen, in de uwen de liefde voor u, ook met het oog op uw nagedachtenis, opwekt.

Wie lief had, en geliefd werd, die wordt niet vergeten.

Niet de bloementooi voor geld gekocht, maar de stille traan der liefde aan het graf geweest, is de vergelding, door wie om Jezus' wil lief had, na zijn afsterven ingewacht.

Amsterdam, 14 Juni 1907.

Het zeven en twintigste jaarverslag van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, dat aan de leden en begunstigers werd toegezonden, geeft zeker in menig opzicht stof tot dank aan den Heere onzen God.

Al werd in de Vereeniging, gelijk het verslag zegt, geen gebeurtenis van groote betekenis doorleefd, toch zijn de weldaden des Heeren vele geweest. Directeuren, Curatoren en Hoogleraren bleven voor hun arbeid gespaard. En dat de ijver en liefde van ons volk niet achteruitging, blijkt wel daaruit, dat de ontvangsten over 1906 gestegen zijn. Vergelijking met een vorig jaar toont dit aan. Het aantal collegegelden daalde wel van f 9760 op f 8305 00/10; maar de examen- en inschrijvingsgelden kloommen van f 2370 op f 2820; de contributien van f 25,464 op f 25,617 60/10; de schenkingen van f 698,40 op f 1264,83.

Verblijvend is het, dat de collecten, die na in 1904 tot f 14424,34 gestegen te zijn, in 1905 tot f 13741,96 daalden, in 1906 weer kloommen tot f 14060,68. De balans sluit met een nadeelig saldo van f 7426,81.

Dat Directeuren niettegenstaande dit nadeelig saldo toch den moed hebben gegrepen om een nieuwe benoeming te doen voor de oprichting eener medische faculteit, valt zeker te meer te waardeeren. Niet alleen de wet op het Hooger Onderwijs, die de Vrije Universiteit noopt binnen 25 jaar een nieuwe faculteit op te richten, dringt hiertoe, maar ook de wensch en begeerte van ons geloovig volk naar een Christelijke medische faculteit.

Toch spreekt het wel vanzelf, dat zulk een medische faculteit, zelfs al rekent men haar op slechts drie hoogleraren, zeer belangrijke uitgaven zal vorderen. Wel kwam er dusver aan gelden voor dit doel een kapitaal van f 13000 in, maar de renten daarvan bedragen niet eens 1/8 van 't aanvangssalaris van een hoogleraar. Vermeerdering der inkomsten is derhalve dringend noodig, en Directeuren hebben bij het jaarverslag een circulaire gevoegd, waarbij gelegenheid gegeven wordt om of de bestaande bijdrage te verhoogen of een afzonderlijke gave voor de oprichting eener medische faculteit te bestemmen.

We vertrouwen dat deze roepstem weerklink zal vinden. Dr. C. C. Schot van Hardenberg meldt, dat men in de kerk Hardenberg—Heemse B besloten heeft, ditmaal een bijzondere collecte aan de huizen te houden voor de Medische faculteit, welke collecte f 171,40 1/2 opracht. Een schoon voorbeeld, dat tot navolging opwekken moge. Het zou zeer gewenscht zijn, dat de plaatselijke agenten bij het ophalen van de circulaire tevens zulk een collecte langs de huizen hielden. Voor de medische faculteit heeft ons heele volk een warm hart.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXXIII.

De Gereformeerde Kerk gaat altijd uit van de realiteit van het Genadeverbond. Ze doet dat, waar ze naar het oordeel der liefde alle bondgenooten, of wil men, alle leden der Kerk, voor geloovigen, heiligen, uitverkorenen naar de voorkennis Gods houdt, zoolang niet door afwijking van de belijdenis of ergerlijken levenswandel het tegendeel haar bewezen is. En ze doet dat, omdat de Heere Jezus en de Apostelen zelf ons hierin zijn voorgegaan en wij aan dezen regel der Schrift ons hebben te houden.

Dit nu geldt niet alleen, gelijk reeds met een enkel woord werd aangevoerd, van de volwassen geloovigen, die zelf belijdenis des geloofs hebben afgelegd en op dien grond door de Kerk als geloovigen erkend worden, maar ook ten opzichte van de kinderen der geloovigen. Omdat Gods Woord ons leert, dat niet alleen de geloovige ouders, maar ook hun kinderen in het verbond begrepen zijn en tot het Genadeverbond gerekend worden, moeten ook zij als bondgenooten worden beschouwd. Heel het recht van den kinderdoop rust daarop. Indien alleen degenen, die persoonlijk hun geloof belijden kunnen, door de Kerk als geloovigen mogen beschouwd worden, dan zouden de kinderen van het Genadeverbond zijn uitgesloten, want een kind kan nog geen geloofsbelijdenis afleggen. Maar in plaats van hun geloofsbelijdenis treedt hier het getuigenis Gods, gelijk onze vaders gewoon waren het uit te drukken. Aangezien God de Heere de belofte des Verbonds ook

tot de kinderen der geloovigen uitstrekt, en Christus verklaart, dat hunner het Koninkrijk der Hemelen is, heeft de Kerk ze als bondgenoten te beschouwen en daarom hun het Sacrament van den Doop te bedienen. Ze worden gedoopt, niet om te uitwendig in de Kerk op te nemen, hun een christelijke opvoeding te geven, ze onder de beademing van het Evangelie te brengen, in de hoop dat ze later bondgenoten zullen worden. Maar ze worden gedoopt, omdat ze in het Genadeverbond zijn opgenomen en daarom het teken en zegel van het Genadeverbond behooren te ontvangen.

Het feit, dat niet al deze kinderen bij het opwassen blijven metterdaad geloovigen te zijn; dat vele van deze gedoopte kinderen later zelfs afvallen van de Kerk of in schijn-geloof voortleven tot hun dood, wordt door ieder erkend. Natuurlijk zal er ook hier verschil wezen. In een Kerk, die het Genadeverbond niet heilig houdt en alle kinderen, zelfs van openbare ongelooovigen, doopt, zal bij het opgroeien het aantal schijn-geloovigen of afvalligen veel grooter zijn, dan in een Kerk die de tucht handhaaft, voor een christelijke opvoeding zorgt en de grenzen eerbiedigt, die God de Heere voor zijn verbond getrokken heeft. Maar zelfs in de meest zuivere Kerk zal de uitkomst altijd wezen, dat van de gedoopte kinderen een deel onbekeerd blijft, en juist daardoor blijkt nooit waarachtig in het Genadeverbond te hebben gestaan.

Toch mag op dit bezwaar niet te veel de nadruk worden gelegd, want bij de volwassen geloovigen keert hetzelfde verschijnsel even goed terug. Ook daar vindt men naast de ware geloovigen ook schijn-geloovigen. De persoonlijke belijdenis des geloofs geeft dus geen absolute zekerheid, dat er een „oprecht geloof" in het hart gevonden wordt. En waar de Kerk toch geroepen is naar het oordeel der liefde alle belijders voor „ware bondgenoten" te houden totdat het tegendeel blijkt, daar kan de Kerk niet anders handelen ten opzichte van de kinderen der bondgenooten. Het oordeel over het hart moet hier aan God worden overgelaten; maar naar het oordeel der liefde moet de Kerk van deze kinderen aannemen, dat ze tot het Genadeverbond werkelijk behooren.

Ook bij deze kinderen mag de Kerk het Genadeverbond niet laten opgaan in een uitwendige inlijving in de Kerk, in een aanbieding van de genade op voorwaarde van geloof, maar moet het Genadeverbond naar zijn geestelijke en waarachtige betekenis worden gehandhaafd. Als behoorende tot het Genadeverbond hebben de kinderen deel aan de weldaden des verbonds, die in Christus aan Gods Kerk geschonken zijn. Zij zijn in Christus ingelijfd; ze hebben deel aan de verzoening door zijn bloed; ze zijn gewasschen en geheiligd door den Heiligen Geest; ze zijn erfgenen van het Koninkrijk der Hemelen. De Kerk maakt hier geen onderscheid; ze zegt niet, dat dit alles alleen toekomt aan de uitverkorenen kinderen. Ze zegt niet: indien gij een uitverkoren kind zijt, dan doop ik u in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. Ze gaat uit van de gedachte, dat al deze kinderen als werkelijke bondgenooten moeten beschouwd worden, en spreekt daarom over hen alsof ze deel hebben aan deze weldaden. Evenmin als de Kerk bij het Avondmaal zegt: indien ge een waarlijk geloovige zijt, dan ontvangt ge dit brood en dezen wijn als teken en zegel van de gemeenschap met Christus' lichaam en bloed, maar verklaart: dit brood is de gemeenschap met het lichaam van Christus en deze drinkbeker is de gemeenschap met het bloed van Christus, zoo doet de Kerk ook bij den doop. Ze vraagt niet of het kind dat gedoopt wordt, werkelijk de afwassing der zonden en de wedergeboorte reeds deelachtig is; wat geen mensch op aarde kan zeggen. Maar ze spreekt bij elken doop uit, belijdt en erkent wat naar de wezenlijkheid van het Genadeverbond die doop betekent, afbeeldt en verzegelt: de afwassing der zonden door het bloed en den Geest van Christus Jezus.

Beide zaken moeten dus wel scherp onderscheiden worden, om niet tot misverstand te komen. De Gereformeerde Kerk heeft nooit geleerd, gelijk de Roomsche en Lutherse Kerk dit doet, dat de doop van alle gedoopte kinderen werkelijk de vergifenis der zonden en de wedergeboorte door den Heiligen Geest medebrengt. Bij beide Sacramenten, bij Doop en Avondmaal, maakt de Gereformeerde Kerk onderscheid tusschen het uitwendige teken en de inwendige genade. Die genade zit niet in het teken, is er niet onafscheidelijk mee verbonden, werkt niet door het teken op magische wijze. Het teken schenkt de Dienaar, maar de innerlijke genade schenkt God de Heere rechtstreeks uit den hemel, en Hij schenkt die genade aan de uitverkorenen alleen. „De goddelooze, zoo zegt onze geloofsbelijdenis in Art. XXXV, ontvangt wel het Sacrament tot zijne verdoemenis, maar hij ontvangt niet de waarheid der Sacramenten; gelijk als Judas en Simon de tooveraar beiden wel het Sacrament ontvingen, maar niet Christus, die door datzelfde betekend wordt, welke den geloovigen alleen meegedeeld wordt."

Maar hoe scherp en beslist onze Gereformeerde Kerk dit tegenover Rome en Luther handhaaft, ze heeft bij de bediening der Sacramenten niet met dit misbruik, maar met de Goddelijke bedoeling en insetting van het Sacrament te maken. Dan zijn de Sacramenten „geen ijdele of ledige tekenen, om ons te bedriegen," maar „zichtbare waartekenen en zegelen van een inwendige en onzienlijke zaak, door middel waarvan God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes." Dan wordt door den doop ons verzekerd, dat „ik zoo zekerlijk met het bloed en den Geest van Christus van de onreinigheid mijner siele, dat is van alle mijne zonden gewasschen ben, als ik uit-

wendig met het water, hetwelk de onzuiverheid des lichaams pleegt weg te nemen, gewasschen ben."

Zoo zal het ook verstaan worden, waarom in ons Doopsformulier gezegd wordt dat de kinderkerk „gelijk zij zonder hun weten in Adam der verdoemenis deelachtig zijn geworden, zoo ook weder in Christus tot genade worden aangenomen"; dat zij „als erfgenen van het rijk Gods en van zijn verbond" moeten gedoopt worden. Zoo zal het duidelijk worden, waarom aan de ouders gevraagd wordt of „zij bekennen, dat onze kinderen in Christus geheiligd zijn en daarom als lidmaten zijner gemeente behooren gedoopt te wesen", en waarom in het dankgebed God gedankt wordt „dat Hij ons en onze kinderen door het bloed van zijnen lieven Zoon Jezus Christus alle onze zonden vergeven en ons tot lidmaten van zijn eeniggeboren Zoon en alsoo tot zijne kinderen gemaakt heeft en ons datzelfde met den Heiligen Doop bezegelt en bekrachtigt".

Wie meent, dat daarmee een algemeene genade geleerd wordt, verstaat ons Doopsformulier niet. De Remonstranten, die de felste voorstanders der algemeene genade waren, hebben al deze sterk sprekende uitdrukkingen juist uit hun Doopsformulier weggelaten, hoewel ze overigens vrij getrouw ons Doopsformulier hebben overgenomen.

Wat onze Gereformeerde Kerk met deze uitdrukkingen bedoelt, is niet een persoonlijk oordeel over elk dezer gedoopte kinderen uit te spreken, dat ze gewasschen zijn in het bloed en door den Geest van Christus; dat ze werkelijk gerechtvaardigd en wedergeboren zijn. Maar de Kerk spreekt ook hier naar het oordeel der liefde. Ze houdt deze kinderkerk der geloovigen voor werkelijke kinderen des verbonds. Ze rekent ze voor uitverkorenen, voor wedergeborenen, voor gewasschen in Christus bloed, voor geheiligden. En daarom spreekt ze uit wat voor zulke kinderen de Doop betekent, afbeeldt en verzegelt. Indien ze zich daarin vergist, indien achteraf blijkt, dat zulk een kind niet werkelijk wedergeboren, niet werkelijk in Christus geheiligd is, dan komt dit niet voor haar rekening. Dan alleen zou ze schuldig staan, indien ze het sacrament van den doop ook aan zulke kinderen schoof, die niet van geloovige ouders en dus buiten het Genadeverbond geboren waren. Maar indien ze aan de ordinantie Gods zich houdt en alleen het zaad der geloovigen doopt, dan gaat ze vrij uit en heeft ze aan haar roeping voldaan.

De diepere vraag, of de wedergeboorte, niet bij alle geloovigen kinderen, maar dan toch bij de uitverkorenen kinderen altijd met den Doop verzegeld gaat, laten we thans rusten. Over die vraag is steeds in onze Gereformeerde Kerken verschil van gevoelen geweest, en waar Gods Woord ons daaromtrent geen klare en besliste uitspraak geeft, daar behoort men met voorzichtigheid zich hierover uit te laten. Maar geheel anders staat het met de vraag, hoe de gedoopte kinderen of wil men liever de kinderen, van geloovige ouders, door de Kerk te beschouwen zijn krachtens het verbond der genade. En dan is er nooit verschil over geweest of de Kerk heeft deze kinderen te beschouwen als „geheiligden in Christus", als „wedergeborenen", totdat uit hun wandel het tegendeel blijkt. Evenals de volwassen geloovigen te houden zijn voor ware geloovigen, gerechtvaardigden en geheiligden, uitverkorenen naar de voorkennis Gods, zoolang ze hun belijdenis des geloofs gestand doen en hun leven uitwendig wel aanstellen, zoo heft de Kerk ook te doen bij de kinderen der geloovigen. Er is hier geen onderscheid. Bide, de volwassen geloovigen en de kinderen der geloovigen, worden tot het verbond der genade gerekend, en beiden moeten daarom naar het verbond der genade worden beschouwd en behandeld.

En opdat men nu niet meene, dat we hier een persoonlijk gevoelen drijven, dat afsijkt van de beproefde leer onzer vaders, geven we woordelijk weer wat een man als vader Brakel schrijft, die bij ons Gereformeerde volk zeker niet verdacht is van „ketterse leerlingen". Hij zegt: „Alle kinderen der bondgenooten 't zij voor of na het ontvangen der doop, in hunne jonkheid stervende, moeten gehouden worden zalig te zijn uit kracht van het verbond Gods, in 't welk zij geboren zijn en alsoo te zijn kinderen des verbonds; zoo heeft men ze ook te houden voor ware bondgenooten en kinderen als ze opwassen, totdat ze metterdaad toonen, dat ze trouweloos in het verbond zijn en aan de belofte geen deel hebben. Zij vallen niet uit de genade en de verzegeling wordt niet vernietigd; maar 't is een bewijs, dat de doop hun geen zegel was en dat ze nooit waarlijk in het verbond zijn geweest. De doop verzegelt alleen uitverkorenen." (ed. Donner. I. p. 978).

Met nadruk komt 't Brakel dan ook op tegen de opvatting, alsof het „geheiligd zijn" in uitwendigen zin ware te verstaan: „Geheiligd te zijn is niet, in een uitwendig verbond opgenomen te zijn, want daar is geen uitwendig verbond. De zaligheid van het kind en niet iets uitwendigs wordt van de ouders beoogd. De sacramenten zijn geen zegelen van een uitwendig verbond, maar alleen van het genadeverbond, en tekenen en zegelen van de rechtvaardigheid des geloofs; en ook het kind wordt bekend in Christus geheiligd te zijn, dat van geen uitwendig verbond gezegd kan worden." (t. a. p. p. 979).

Er is maar één Genadeverbond, en dat Genadeverbond brengt werkelijk genade voor de ziel mee. Van dat Genadeverbond zijn Doop en Avondmaal de tekenen en zegelen. Wanneer de Kerk de kinderen der geloovigen doopt, dan geschiedt dit omdat de Kerk op grond van Gods Woord *de kinderen voor ware bondgenooten houdt, totdat het tegendeel uit hun leven blijkt.*

Dat is de belijdenis onzer Kerk in haar

Doopsformulier. Dat hebben al onze vaders eenparig beleiden. Dat leert ons Gods Woord. En nu die belijdenis hebben we ons vast te klemmen, wanneer we als Gereformeerden het Genadeverbond weer in zijn rijke betekenis voor de gemeente willen brengen.

Treftafel.

Dr. G. Wisse Jr., Gereformerd Predikant te Driebergen. *Het Pessimisme*. — Kampen, J. H. Bos, 1907.

„Pessimisme" is die eigenaardige kijk op wereld en leven waardoor zij ons als de slachting mogelijke toeschijnen.

En die kijk op, dat zóó zien van wereld en leven is dan weer het gevolg van 'n bepaalde gemoedsstemming; een gemoedsstemming, die ook op ons willen, op ons in de wereld en in het leven, door handelen verandering brengen — kin invloed hebben; dat willen en handelen kin verlammen.

Men moet echter tweerlei wel onderscheiden. Het pessimisme als stemming en het pessimisme als theorie, of eigenaardig gekleurde beschouwing over wereld en leven.

Als stemming duikt het pessimisme in de geschiedenis der menschheid en die van den mensch telkens weer op; als theorie heeft het in het europesche denken zijn „Begründung" gevonden in ARTHUR SCHOENHAUER | 1860.

Over het Pessimisme nu heeft Dr. WISSE van Driebergen een boek geschreven.

Wat hem daartoe dreef is, voor wie hem kent, licht verklaarbaar.

Gemis aan wat ik, men vergeve mij dit germaansche, daadkracht zou willen noemen, gemis aan energie, aan activiteit, aan wilskracht, heeft hij waargenomen bij sommigen zijner tigenooten en hem, den man van groote energie, van vooruits-uit-den-weg-gaande wilskracht, was dit een walg. Weet daarbij, dat Dr. WISSE, ook al beweegt hij zich gaarne op alle terreinen des levens, toch allerminst opgaat in de practijk, maar, gelijk ook dit zijn boek getuigt, tevens een man van studie is; dat hij ook de wijsgeerte binnen den kring zijner studie heeft gerookt, — te LEBDEN waar hij als predikant werkte, vond hij, te midden van een zeer drukke praxis, tijd om lessen te volgen bij Prof. BOLLAND, aan wiens onderwijs hij, al is hij ook, naar zijn eigen verklaring op p. 19 van zijn boek, geen aanhang van de oude of nieuwe „Hegelarij", zeker veel te danken heeft; — dat hij genoeg wijsgeerigen zin besit om naar de diepere oorzaken der verschijnselen te zoeken; dat hij, ziende op de groote populariteit die SCHOENHAUER sedert de tweede helft der vorige eeuw geniet, SCHOENHAUER, den Begründer van het pessimisme als theorie, — in diens theorie de oorzaak der hem walgende levensmoedheid meent te hebben ontdekt; weet daarbij ook nog, dat Dr. WISSE een warm hart heeft voor het welzijn zijner medemenschen, omdat hij is een man, die ernstig zijn God lief heeft — en gij begrijpt, dat hij moest schrijven over, neen tegen het pessimisme van SCHOENHAUER.

Aan den heer P. van Bysterveld, den voelsterheer van en onderling in de Gereformeerde Kerk van LUNTEREN, den man van singuliere gaven op het gebied van medische diagnose, energie en doortastend als hij zelf, draagt WISSE, als „blijk van dankbare waardering voor genoten hulp in dagen van krankheid en lijden" — dit zijn boek op.

Het Pessimisme van WISSE heeft vier hoofdstukken.

Eerst wordt er in gehandeld over: *Stelsel en invloed*; dan over *Het Pessimisme en rechts*; het derde hoofdstuk geeft *Critiek*; het vierde stelt tegenover het Pessimisme: *de christelijke wereldbeschouwing*.

Laat mij beginnen met te zeggen, dat ik het een verdienstelijk boek acht. Verdienstelijk om te goede bedoeling, om de studie die er aan besteed is, om de rake dingen, die er in gezegd worden. Ik wensch den heer KOK te KAMPEN voor de pennevrucht van dezen auteur dan ook van harte een ruim debiet.

Lukt het WISSE's Pessimisme in handen te spelen van die niet zoo heel kleine schare van jonge menschen, welke, — vergifigd door de in het teken van het pessimisme staande belletrie; en het, door gemis aan wijsgeerige propaedeuse, niet kunnen reageren tegen den invloed van populaire, met Schopenhauersaansch pessimisme aangelengde, quasi filosofische literatuur — aan pessimistische bevliegingen lijden, dan maak ik mij sterk, dat zij door de lezing van dit boek een anderen kijk op wereld en leven zullen krijgen.

Dat p. 3 met haar drie griekeise bijbelteksten er voor deze lezers wat geleerd uitstiet, hindert daarbij allerminst. Integendeel, een dergelijk geleerd-doen vinden dese, door mij bedoelde, lezers wel aardig en er staat bij wat zij de plaatsen in den hollandschen bijbel vinden kunnen. Alleen maar, ik geef mijn vriend WISSE in overweging om er, bij een tweeden druk, ook nog aan toe te voegen Ezeas 2:12 van wege het „geen hoop hebbende en zonder God in de wereld"; en dan nog — als hij wil in het Hebreewsch — die prachtige plaats, welke hij ook in zijn boek heeft vergeten, uit SPREUKEN 19:3: „de dwaasheid des menschen zal zijn weg verkeeren, en zijn hart zal zich tegen den Heere vergrammen."

Dan, hoeveel lof ik voor WISSE's Pessimisme ook heb, toch heb ik tegen dit boek ook mijn bedenkingen.

Zoo wil het mij voorkomen, dat in het eerste hoofdstuk: *Stelsel en invloed* — te veel de nadruk gelegd is op het pessimisme als theorie of stelsel en te weinig op het pessimisme als stemming. Dat de plaats, die aan het pessimisme als theorie, in de wijsgeerte van Schopenhauer toekomt, niet duidelijk en klaar is aangewezen. Het *irrationalisme* toch van desen wijsgeer, of zijn leer van een a-logischen wil, is de grondgedachte van 'heel zijn systeem, en daar sluit zich dan bij aan zijn theorie van het pessimisme. Haar eigenlijke plaats in S. hoofdwerk: *die Welt als Wille und Vorstellung* heeft zij in het vierde deel: de ethika, waar zij naast het inzicht in de onwaarsheid van de individuele existentie — het besaamde: „DAT zij gij! — als de andere „Voraussetzung" van de redelijkheid dienat doet. Ook is het mij niet recht duidelijk kunnen worden, dat WISSE hier met *mystisch-pessimisme* bedoelt. Bedoelt hij er het pessimisme als stemming mee, dan is dit des te zonderlijger omdat hij het blijkbaar over het pessimisme als theorie heeft. Trouwens, op doorenschapselen van het pessimisme als stemming en als theorie meen ik den geachten schrijver meer dan eens te hebben betrapt. „De christelijke mystiek is geen pessimisme in gangbaren zin" lees ik op p. 13. Volkomen juist, mis men dan maar onder dien „gangbaren zin" het pessimisme als theorie verstaat. Mystiek en pessimisme als theorie zijn zeker

allerminst twee begri dit gaat door voor toulische, de neo-p moliamedaansche christelijke. Het ste Neo Platonisme; de daar niet uitgepraad deze wereld. Toch pessimisme eng vert de wereld licht van vliedten"; ik denk „de wereld ligt in mystiek verbonden.

En eindelijk is nu hoofdstuk, dat de b toegekend op het de *practijk* van vel; hoog is aangeslagen.

Zeker, als het maar er zijn nog de aarde nat kan.

Bij den pessimisme kunst en levenspr invloeden in rekent in het pessimisme om eerder het de theorie uit hun ste uit de kennismakit klaren.

In hoofdstuk twee nisme beschouwen i is hier blijkbaar om vooreerst op het ra Met die beschouwi meegaan, als S. irra pessimisme aansluit rationalisme. Men b irrationalisme, hier sica ligt en denke- dat hetwelk op het dat verder pes miam is, zal wel waar we Maar ik krijg we WISSE nu verder noem het pessimism zijde beschouwd, v modernisme", met w baar bedoelt het m

Hier gaat het mij SCHOENHAUER's en daar hadden wij op de moderne T eerste druk van di stelling reeds in 18

Zelfs WISSE's „vo beschouwd" maakt

En evenzo heb i als WISSE twee bla me een reactie va geest van *naturalis* om nu maar bij het S. optrad was des wereldbeschouwing

stemming, is het per een reactie op het list DEMOCRITUS, schreef een boek o zijn volgingen E

alles behalve pessim de lust-leer, slaat, a HEGELIUS den „do

brengen, wel in p materialisme als zo

Bij hoofdstuk di denkingen, dat hier die S. voor zijn ps schier geen sprake moeten beoordeeld door FRIEDRICH P van het ze boek

Verder, dat geweze begripverwarring bi onderwerpen behan door Prof. SPRUYT en welke begripver pessimisme zoo inn

WISSE hier vrijwel dat de tegenstrijdig het pessimisme en i jaren, waarop WISSE wijzen, toch nader gelicht, zoals dit FISCHER in diens A

Tegen het vierde bedenking. Hier, pessimisme als the schouwing stelt is, maar, het betrekkel als stemming, ook i

lijk gemoedsleven, l voldoende uit. Ma het best geslaagde zijn gloed van ov zinnige gedachten, moet dit deel van

Moet en kan he duisterd zielsloop v in-hun-willen-verlan een anderen kijk op dan dat dere wen Hij haar lief heeft, slachste van alle m

Officieel

Class

De eerstvolgende den worden Dinsdi Punten voor het voor Zaterdag 22 tweeden ondergeto Namens de k Bunschoten

Spakenburg, 10 J

L. S.

Het College van logische School m admisse examen 22 derdag 11 Juli a.s.

Zij, die aan d. s. nemen, moeten o keuzeraad of van l den gelieven zich i den secretaris van inlichtingen te ver

Namens

Kampen, 5 Juni

Wel mag ook uitroepen: wat bij dit is mogelijk i hadden kunnen de En daarom: de